

Lovro Beranič

Športna vzgoja v gimnaziji danes – pogled v prihodnost

Izvleček

Tržna logika sodobne družbe se prenaša tudi na področje učno-vzgojnega procesa današnje gimnazije. V Sloveniji potrebujemo novo doktrino športne vzgoje na gimnazijah, katerih sestavni del so tudi teoretična znanja, ki bi naj bila tudi izbirni predmet na splošni maturi. Tak celosten in antropološko naravnan model športne vzgoje, kjer gre za uravnoteženo izvajanje praktičnih športnih vsebin in posredovanje teoretičnega športnega znanja, postavlja v ospredju ideal harmonično razvite osebnosti mladostnika. V ta namen potrebujemo v Sloveniji tehnološko sodobno opremljene šolske športne dvorane in zunanje športne objekte.

Ključne besede: gimnazija, športna vzgoja, mladostniki, gibalna znanja, teoretična znanja.

Physical education in gymnasiums today and in the future

Abstract

The market logic of modern society is also being transferred to the field of the educational process of today's gymnasium. In Slovenia, we need a new doctrine of sports education in gymnasiums, which also includes theoretical knowledge, which should also be an optional subject in general matura. Such a holistic and anthropologically oriented model of sports education, where it is a balanced exercise of practical sports contents and the transmission of theoretical sports knowledge, puts in the forefront the ideal of the harmoniously developed personality of the adolescent. To this end, we need technologically modern school sports halls and outdoor sports facilities in Slovenia.

Key words: Gymnasium, sports education, adolescents, motor skills, theoretical knowledge.

■ Uvod

Športna vzgoja, ki je obvezen sestavni del vzgojno-izobraževalnega kurikulumu slovenskih osnovnih in srednjih šol, izhaja in hkrati pripada širšemu družbenemu dogajanju, ki ga enoznačno imenujemo šport. Fenomenološko gledano je šport zaradi svojega družbenega porenja področje *sui generis* (enkratno, svojevrstno, popolnoma drugačno od drugih področij) in na ta način opravlja svojo posebno vlogo in poslanstvo v družbi. Hkrati pa se športna vzgoja razlikuje od ostalih predmetnih področij, ki so v predmetniku slovenskih osnovnih in srednjih šol in zato za športno vzgojo prav tako velja *differentia specifica* (posebna razlika, temeljna značilnost).

Danes smo priča velikem številu razprav in polemik okrog predmeta *športna vzgoja* (vsebina, število ur, obremenitve dijakov, ocenjevanje, športna tekmovanja, športni dnevi idr.) Pri tem gre za vprašanje, ali športna vzgoja dosegla pomembnost ostalih predmetnih področij in kako športna stroka ocenjuje sebe, svoja strokovna prizadevanja in usmeritve. To je velikokrat »kamen spotike«, saj je prav od zornega kota gledanja odvisno vrednotenje lastnega dela in dosežkov tudi takrat, ko gre za udeležanje ciljev in vrednot športne vzgoje.

Pri tem se premalo upoštevajo posebnosti slovenske družbe in njene spremembe, ki so bile v zadnjih dveh dekadah na ekonomskem in socialnem področju tako silovite ter včasih nepredvidljive. Preprosto ne smemo prezreti dejstva, da so spremembe na psihosocialnem polju otrok in mladostnikov v današnji družbi velike ter da se te vsakodnevno še povečujejo. V porastu je socialno razlikovanje in mladostniške oblike neprimernega vedenja, posledica tega pa je, da pedagoške službe beležijo dnevni porast psihosocialnih težav otrok in mladostnikov. Današnje ukvarjanje šoloobveznih otrok in mladine s športnimi aktivnostmi je treba razumeti ter pojasniti vsaj iz dveh perspektiv. Najprej v kontekstu ekonomskega razvoja in večjega življenjskega blagostanja, kamor spadajo tudi na novo izgrajeni športni objekti (dvorane, bazeni, teniška, košarkarska in druga igrišča idr.). Hkrati pa želimo opozoriti na sedeči način življenja, kjer računalniki in pametni telefoni odvrčajo otroke in mladostnike stran od športne dejavnosti. Kakšno desetletje nazaj so mladi bistveno več časa preživeli zunaj, bodisi v naravi ali na športnih igriščih v druženju s svojimi vrstniki.

Vsem, ki vsakodnevno živimo s športom (rekreativni športniki, trenerji, športni pedagogi, predavatelji s področja športa idr.) in nam šport predstavlja sestavino življenjske naravnosti, gledamo na šport drugače kot gleda nanj manj športno naravnana populacija, kamor spadajo tudi mnogi učitelji teoretičnih predmetov v šoli. S športom povezane življenjske izkušnje nas usmerjajo v povečevanje športa in njegovo idealiziranje. Vračajo nas v čas, ko so v šolskem ter lokalnem okolju opremljena športna igrišča predstavljala torišče svobodne gibalne ustvarjalnosti. To vodilo nas usmerja tudi danes in prav je, da ga predamo mlajšim rodovom.

Izhodišče razmišljanja o fenomenu športa in športne vzgoje izhaja prav tako iz predpostavke, da je generično bistvo človeka njegova ustvarjalnost. Človek je bil zmeraj *homo faber* – izdelovalec orodja in *homo ludens* – igrajoči se človek. Igra, ki je podstat človekove kulture, je zahtevala v vsakem obdobju človekovega razvoja na ravni posameznika uresničenje najmanj treh pogojev, in to so svoboda, sproščenost in odsotnost strahu (Petrovič in Doupona, 2000).

Problematika šolske športne vzgoje je preširoka, da bi jo lahko v celoti zaobjeli v enem sestavku. Predvsem želimo poudariti in osvetliti nekatera vprašanja, ki so danes posebej aktualna. Mislimo na pomen podatkovne zbirke SLOfit – Športnovzgojni karton, na prevalenco debelosti pri slovenskih mladostnikih, na materialne pogoje in stanje športne infrastrukture slovenskih šol, na nekatere probleme in težave slovenskih učiteljev pri izvajanju pouka športne vzgoje in na vsebinsko ter konceptualno prenavo predmeta.

■ Predmet in problem

Pedagoški, zdravstveni in etični vidiki pouka športne vzgoje

Pomen in poslanstvo športne vzgoje daleč presega samo telesno gibalni vidik, saj je poslanstvo vsake vzgoje težnja po razvijanju harmonično razvite osebnosti (Kristan, 2009). Pri izvajanju kakovostne športne vzgoje morajo biti izpolnjeni pogoji, kot so strokovno znanje učitelja, materialni pogoji, neprekinjenost pri delu, motivacija s strani pedagoga in dijakov, primerne metode poučevanja in učno vzgojne vsebine, ki morajo biti podane v kurikulumu šolske športne vzgoje v gimnaziji in morajo ustrezati tele-

snim in duševnim značilnostim gimnazijske populacije.

V skladu s teorijo razliknosti je v naravi in družbi prisotna razpršenost lastnosti, značilnosti in sposobnosti živih osebkov. V šoli je razlikovanje med učenci in dijaki prisotno na vsakem koraku pri vseh predmetnih področjih, posebej je to prisotno pri športni vzgoji, ki ima svoje pomembne zakonitosti. Želimo izpostaviti nekatere značilnosti, priporočila in smernice pri izvajanju pouka športne vzgoje na gimnaziji danes:

a/ Pouk športne vzgoje je na temelju dognanj velikega števila različnih znanstvenih disciplin, izgradil svojo teoretično podstat, ki pa v praksi še zdaleč ni sprejeta in se ne izvaja v polni meri. Športna vzgoja je v očeh, tudi gimnazijskih učiteljev, velikokrat še zmeraj žal samo »telovadba«. V obdobju, ko je bila pri športni vzgoji opisna ocena, le-ta ni bila enakovreden odločevalec pri zaključni oceni gimnazijskega programa. Če povemo drugače, njena opisna ocena ni vplivala na končni uspeh dijaka. Objektivno razumevanje in vrednotenje učno vzgojnega procesa zahteva izenačenost športne vzgoje z ostalimi teoretičnimi predmeti.

b/ Zavedati se je treba, da je socialna slika današnjih dijakov drugačna od tiste pred leti, da so mnogi dijaki danes manj vodljivi in veliko bolj hiperaktivni, k temu bistveno vplivajo tudi slabši pogoji dela v mnogih dotrajanih športnih dvorinah in telovadnicah slovenskih srednjih šol, ki ne omogočajo optimalnih pogojev dela (hrup, osvetlitev, pomanjkanje prostora zaradi prevelikega števila dijakov v skupinah).

c/ V množici projektov, šolskih tekmovanj, izmenjav med šolami, priprav na proslave in šolske koncerte idr. se spreminjajo vedenjski vzorci dijakov, prav tako se spreminja njihov odnos do učnih vsebin in zahtev pri pouku športne vzgoje. Dijaki, ki se vključujejo v različne oblike dodatnih dejavnosti (glasbene, gledališke), v različna tekmovanja, kot so matematična, fizikalna, geografska, zgodovinska, tekmovanje za Cankarjevo priznanje idr., praviloma manjkajo pri pouku športne vzgoje in so deležni športnega primanjkljaja! Mnogi dijaki spreminjajo odnos do pouka športne vzgoje v obliki izgube motivacije, nerednega prinašanja športne opreme idr., vse to pa vpliva negativno na celotno skupino, ki ji dijaki pripadajo.

d/ Poseben primer so nadarjeni dijaki, ki namenjajo posamezne ure pouka izbranim predmetom in prav športna vzgoja je

tukaj najbolj izpostavljena. V tem primeru je najlažje »opravičiti« odsotnost prav pri pouku športne vzgoje. Resnici na ljubo pa so prav ti »nadarjenik« tudi gibalno sposobni oz. tudi gibalno dovolj nadarjeni, a žal ne razvijajo svojega gibalnega potenciala na optimalen način.

e/ Vprašanje, kako šola danes udejanjanja načelo harmonično razvite osebnosti, je seveda popolnoma odveč. Ker je današnja gimnazija, podobno kot velja za tržno naravnano družbo, velikokrat predvsem storilnostno naravnana, izgublja športna vzgoja svojo identiteto in zato tudi pomembno mesto v vzgojno-izobraževalnem procesu.

f/ Temeljni namen športne vadbe je, da otroci in mladostniki postanejo gibalno kompetentni oziroma gibalno izobraženi, kar vključuje redno gibalno dejavnost, razumevanje vloge gibanja ter športa in njunih vplivov na oblikovanje zdravega življenjskega sloga. Šolska športna vzgoja predstavlja danes edino redno športno dejavnost za celotno populacijo otrok (od 6. do 15. leta) ter za velik delež mladine, in sicer za nekaj več kot 95 % mladih med 15. in 17. letom in okrog 80 % mladih med 17. in 19. letom starosti (Nacionalni program športa 2014–2023).

g/ Resolucija Evropskega parlamenta priporoča najmanj 180 minut kakovostne športne vzgoje tedensko. Po mnenju strokovnjakov je to najmanjši obseg, ki lahko ob kakovostnem izvajanju nevtralizira negativne posledice sodobnega načina življenja (Nacionalni program športa 2014–2023).

h/ Človekova telesna dejavnost ima svoj polni zdravstveno-preventivni vpliv samo, če je kontinuirana skozi celo življenje. Zato je ena osnovnih nalog športne vzgoje v šoli, da vzpodbudi pri učencih in dijakih motiv za pridobivanje gibalnih navad oziroma da se ukvarjajo s športom (Mišigoj Durakovič idr., 2003).

i/ V današnji praksi se pri pouku športne vzgoje opušča didaktično načelo vsestranosti. Oženje športnega znanja oškoduje dijake in oži njihovo svobodo gibalnega izražanja. Ker je izbira vzgojno-izobraževalnih vsebin po sedanjem učnem načrtu v gimnazijah prepuščena učitelju, je moč domnevati, da je vsebinska pestrost okrnjena in tako je prizadeta teleološka (smotrna) vloga športne vzgoje. Takšna športna vzgoja torej ne opravlja svojega poslanstva, kjer je v ospredju holističen in antropološko humani model, za katerega je značilna uravnotežena energijska in teoretična

razsežnost učinkovanja športne vzgoje na mladega človeka (Kristan, 2009).

Debelost otrok in mladine v Sloveniji danes

Danes živimo v debelilnem okolju, to je v okolju, kjer je človek izpostavljen številnim možnostim prevelikega energijskega vnosa in tudi zaradi sedečega načina življenja, premajhne energijske porabe (Korošec idr., 2018). Slovenija ima nacionalni sistem spremljanja in nadzora, tako imenovani SLOfit, ki vsako leto zbira podatke ITM (indeks telesna mase) otrok, kožno gubo in osem motoričnih testov. Sistem pokriva približno 90 % populacije stare med 6-im in 19-im let starosti z velikostjo vzorca med 18 in 19 tisoč otrok in mladostnikov v posameznem letu merjenja. Podatki iz leta 2014 govorijo, da je bilo 26,4 % dečkov in 22,2 % deklic prekomerno telesno težkih ali debelih (Starč in sod. 2015).

Pediatrična klinika iz Ljubljane je zbrala ter analizirala podatke otrok na prehodu v srednjo šolo (povprečna starost 15,4 leta) v letih 2004, 2009 in 2014 ter ugotovila, da je v obdobju 2004–2009 delež prekomerno telesno težkih in predebelih otrok narasel posebno pri dečkih ter se v obdobju 2009 in 2014 stabiliziral pri obeh spolih. Na podlagi razpoložljivih podatkov o prekomerni telesni teži in debelosti otrok in mladostnikov v Sloveniji lahko sklepamo, da gre za zaustavitev trenda naraščanja in za zmanjševanje prevalence prekomerne telesne teže in debelosti v posameznih starostnih skupinah in različno po spolu, najverjetneje pa gre tudi za zmanjševanje glede na socialno ekonomski status (Korošec idr., 2018).

Stanje opremljenosti športnih dvoran in šolskih telovadnic v Sloveniji danes

Materialna opremljenost šol je v Sloveniji zadovoljiva, saj smo v zadnjih letih zgradili številne nove šolske športne dvorane in obnovili stare. S kakovostnega vidika pa opazujemo tudi nekatere slabosti, saj so normativna izhodišča za gradnjo, opremo in vzdrževanje športnih dvoran pomanjkljiva. Objekti, ki so bili zgrajeni pred leti, so energetsko potratni in manj prijazni do različnih skupin uporabnikov. Številni objekti imajo slabo akustiko, kar onemogoča optimalno sporazumevanje med uporabniki vadbenega prostora, neprimerni podi v športnih dvoranah povzročajo okvare gibalnega aparata udeležencev, slabo prezračevanje in slabo načrtovani spremljajoči sanitarni

prostori pa odvrčajo udeležence od vadbe. Primeri, ko so bile v okviru gimnazij v zadnjih dveh desetletjih zgrajene športne dvorane s samo dvema vadbenima prostoroma, so Gimnazija Vič, Gimnazija Ptuj in Druga Gimnazija v Mariboru. Analiza je bila narejena na vzorcu 995 šolskih športnih dvoran, za katere so bili pridobljeni podatki do konca maja 2012 (Jurak idr., 2014).

Dejavnikov za takšno stanje je veliko. Na osnovi razvitosti športa domnevamo, da je v tistih regijah, kjer je komercialni šport dosegel visoko stopnjo razvoja, obseg pokritih šolskih športnih prostorov bistveno manjši kot v drugih regijah. Eden od vzrokov je zagotovo tudi v kriteriju dodelitve finančne pomoči pri gradnji tovrstnih objektov, saj so ekonomsko šibkejšje občine deležne do 90 % državne finančne pomoči, najbogatejše pa samo do 10 % teh sredstev. Razlog za obstoječe nesorazmerje je lahko tudi zaradi nesodelovanja države in mestne občine, da bi skupaj zasnovali in izgradili šolske športne objekte (Jurak idr., 2014).

Pogoji dela in poškodbe športnih učiteljev

Problem učiteljev v delovnih pogojih, kjer je slaba akustika, je, ker morajo s svojim glasom preglasiti hrupno okolico. Lemoyné in sod. (2007, v Jurak idr., 2014) navajajo, da učitelji športne vzgoje na vseh stopnjah šolanja (osnovna, srednja in višja) zaznavajo hrup kot najpomembnejši dejavnik poklicnega tveganja. Če učitelj želi, da ga bodo vadeči slišali in da bo dobro razumljiv, mora biti njegov govor vsaj 10 db višji od hrupa okolja (Steward, 2009, v Jurak idr., 2014) in mora biti oddaljen od njih približno 2 metra (Candell in Smaldino, 1994, v Jurak idr., 2014). Doseganje te razdalje pri pouku športne vzgoje zahteva ustrezno organizacijo dela, kar ja zaradi narave samega procesa športne vadbe, ki zahteva ustrezen prostor, velikokrat nemogoče. Izsledki raziskave kažejo, da športna vadba v šolskih športnih dvoranah v Sloveniji poteka v slabih akustičnih pogojih (Jurak idr., 2014). Najpogostejše poškodbe učiteljev športne vzgoje so bolečine v križu in okvare hrbtenice, sledijo težave z glasom (hripavost, izguba glasu), stopal in kolen, poškodbe ahilove tetive, zlom pete, zlom stopala, poškodba prsta na nogi, zlom nartnice, nabita peta, natrgane vezi v gležnju, poškodba kite na nogi (Kovač, idr., 2011, v Jurak idr., 2014). Tuje raziskave kažejo, da imajo učitelji športne vzgoje, ki se v prostem času več

ukvarjajo z aerobnimi aktivnostmi, manj zdravstvenih težav (Mišigoj Durakovič, idr., 2004).

■ SLOfit – Športno-vzgojni karton

Laboratorij za diagnostiko telesnega in gibalnega razvoja na Fakulteti za šport v Ljubljano že 33 let zapored zbira podatke in obdeluje podatke SLOfit – Športnovzgojni karton. Občutljivost in prednost tega sistema se kaže v hkratni analizi telesnega in gibalnega razvoja. Na podlagi vsakoletne analize podatkov so ovrednotene spremembe v gibalnih sposobnostih ter telesnih značilnosti otrok in mladine po oddelkih, razredih, šolah, regijah in na ravni države. Spoznanja o stanju psihosomatskega statusa dijakov v daljšem časovnem obdobju so pomembna za načrtovanje in programiranje športne vzgoje v šoli, hkrati pa predstavljajo dragocen vir informacij za širšo družbo, predvsem ko gre za ugotavljanje sprememb pri gibalnih sposobnostih in telesnih značilnosti dijakov in s tem povezanim zdravjem ter življenjskim slogom mladostnikov. Na osnovi opravljenih analiz, ki temeljijo na podatkih podatkovne zbirke SLOfit – Športnovzgojni karton, se lahko v lokalnem okolju vzpostavi interdisciplinarno sodelovanje zdravnika, kineziologa, fizioterapevta, medicinske sestre, nutricionista, psihologa, športnega pedagoga in drugih strokovnjakov. To lahko pripomore k zaznavanju in vključevanju otrok in mladostnikov s primanjkljaji v gibalnih navadah v intervencijske programe za izboljšanje telesnega fitnesa (Gregor Starc idr., 2016). Vrednost tovrstnih informacij je toliko večja, saj so v okviru podatkovne zbirke SLOfit – Športnovzgojni karton ovrednoteni nekateri kazalniki psihosomatičnega statusa učenca in dijaka na podlagi primerjave z mednarodnimi kriteriji IOTF ali Svetovne zdravstvene organizacije (ITM – indeks telesne mase, prehranjenost otrok, telesna višina) (Gregor Starc idr., 2016).

Menimo, da je čas za celovitejšo razpravo in temeljitejši dogovor o športni vzgoji v vzgojno-izobraževalni sferi v Sloveniji. Predmetno področje športna vzgoja potrebuje danes svojo teoretično utemeljitev v obliki učbenika, kjer se vsebinsko oziroma tematsko navezuje z ostalimi predmetnimi področji gimnazijskega programa (Izbrana poglavja športa).

■ Teoretična znanja pri predmetu športna vzgoja

Šolska športna vzgoja je vzgojni in izobraževalni predmet. Pomeni, da posreduje znanja različnih področij, kot so zdrav način življenja, učenje in osvajanje športnega znanja različnih športnih panog, kot so košarka, odbojka, nogomet, smučanje idr., kot tudi znanja s področja preživetja prostega časa v naravi (izletništvo, pohodništvo). Športna vzgoja, ki posreduje mnoge vzgojne elemente in vrednote, lahko gre v korak s sodobnimi trendi izobraževalnega sistema današnje informacijske in jutrišnje post-informacijske družbe le, če bo zraven praktičnih vsebin posredovala tudi teoretična znanja. S teorijo športa oziroma s teoretičnimi informacijami oblikujemo po razumski poti celostno podobo športne vzgoje, to je njeno vsebinsko sporočilnost in njene vrednote. Potrebno je, da dijaki ozavešijo pomen športnega znanja tako, da ga objektivno primerjajo z vsebinami ostalih teoretičnih predmetov. Pomembno je vedeti, da športna znanja temeljijo, izhajajo in se povezujejo z naravoslovnimi, družboslovnimi in humanističnimi področji znanja. Pri posredovanju teoretičnih znanj posameznih predmetnih področij moramo poudariti skupne vsebine ter korelacije med njimi. Naštejmo nekatere primere teoretičnih vsebin, ki bi jih lahko gimnazijci obravnavali pri predmetu športna vzgoja:

a/ Biologija: Športna prehrana, delovanje srca pri obremenitvi, zgradba in funkcija posameznih mišičnih skupin pri športni aktivnosti, delovanje ČZS in humoralnega sistema idr.

b/ Fizika: Razumevanje biomehanskih problemov in odvisnost fizikalnih količin s področja dinamike in kinematike v športu (sila, vrtilni moment, gibalna količina, enakomerno gibanje, enakomerno pospešeno gibanje, vzgon telesa pri plavanju idr.) idr.

c/ Psihologija: Dejavniki, ki vplivajo na motivacijo mladih športnikov, reakcijski čas v športu, osebne značilnosti športnika glede na posamezno razvojno obdobje idr.

d/ Sociologija: Skupinska dinamika, oblike vodenja skupine, vodstvo v skupini idr.

e/ Matematika: Poznavanje in uporaba matematičnega orodja pri reševanju biomehanskih problemov (funkcije, odvodi, integralni račun idr.) idr.

f/ Statistika: Uporaba statističnih metod in računanje posameznih statističnih vrednosti ob različnih športnih dogodkih, kot so na primer športni dnevi idr.

g/ Kibernetika: Razumevanje vedenja športnih sistemov in interakcija med njimi preko povratne zanke (športnik, trener, športna skupina) idr.

h/ Zgodovina športa: Zgodovina slovenskega in svetovnega športa, vloga Olimpij-

skih iger v Stari Grčiji in pomen Olimpijskih iger v sodobni družbi idr.

i/ Filozofija: Etični vidiki športa, pomen športne dejavnosti na oblikovanje mlade osebnosti (življenjski slog) idr.

j/ Slovenski jezik: Pisanje esejev o doživljajskih izkušnjah, ki jih pridobijo dijaki med izvajanjem aktivnosti v naravi (plavanje, pohodništvo, smučanje, tek v naravi, tek na smučeh idr.) in na športnih tekmovanjih različnega ranga (državna prvenstva, mednarodni mitingi in turnirji, evropska in svetovna prvenstva, olimpijske igre mladih idr.).

■ Sklep

V današnji tržno naravnani družbi smo priča prevelikemu poudarjanju načel, kot je recimo »družba znanja«, saj je to velikokrat samo deklarativno zapisano, in ni nekaj, kar bi se naj uresničevalo vsakodnevno za »vsako ceno«. V takšni družbeni klimi, kjer je kompetitivnost na prvem mestu, izgublja športna vzgoja v gimnaziji danes svojo primerjalno prednost glede na druga predmetna področja. Gre za potrebo po novi miselnosti in uresničevanju nove doktrine športne vzgoje na gimnaziji. Športna vzgoja bi morala kot enakovreden vzgojno-izobraževalni predmet doprinesiti svoj delež k celovitosti in vsestranskemu razvoju mladostnika. Usmeritev sodobne šole, kjer se vsakodnevno izvaja kopica različnih projektov, odvrta dijake stran od neposrednega izobraževalnega procesa, športna vzgoja pa je kot »neintelektualni« predmet velikokrat nekje na obrobju šolskega dogajanja. K temu moramo pridodati še slabše vadbene pogoje, mislimo na ponekod dotrajane športne telovadnice in dvorane, ki so zvočno neprimerne in še bi lahko naštevati.

Športna vzgoja je danes – žal – velikokrat samo telovadba, tudi v miselnosti gimnazijskih učiteljev. Resnici na ljubo k temu pripomorejo tudi športni pedagogi sami, predvsem z lastno nedoslednostjo in nestrokovnim pristopom. Žal sta učiteljev zgled in njegova strokovnost vse prevečkrat edina dejavnika, ki doprinašata k pozitivnemu vrednotenju športne vzgoje na šoli, a je to žal premalo!

Po zgledu na starogrško Gimnazijo, kjer je bil v družbi čaščen ideal »kalokagatija«. ki pomeni hkrati *kalos* in *agathos*, pri čemer prvi izraz napotuje k lepemu, drugi pa k vrlemu pri človeku (Kreft, 2003, v Filozofija

športa – zbornik, 2003), bi morala športna vzgoja danes – glede na prisotno potrošniško miselnost v družbi – poudariti predvsem pomen udejanjanja načela skladnosti človekovega telesa in duha in ideal harmonično razvite osebnosti mladostnika.

V okviru Kurikuluma šolske športne vzgoje na gimnaziji bi morali oblikovati model, ki bi vseboval standarde osvojenih teoretičnih športnih znanj in tudi zahtevano razvitost dijakovih gibalnih in funkcionalnih sposobnosti. To bi bil dijakov športni izkaz, ki bi izkazoval njegovo športno pismenost (teoretična in praktična športna znanja), s tem pa tudi nakazal njegov bodoči življenjski slog. Nova doktrina športne vzgoje bi naj vzpodbujala tudi svobodnejše oblike športne ustvarjalnosti, kjer pride do izraza človekova svobodna športna ustvarjalnost izven rednih ur pouka. Podatki, ki jih športni učitelji pridobijo v okviru meritev za Športno-vzgojni karton, so nenadomestljiv vir informiranja športnega učitelja, dijakov in njihovih staršev, raziskovalcev na FŠ v Ljubljani, raziskovalcev Nacionalnega Instituta za javno zdravstvo in Pediatrične klinike v Ljubljani, trenerjev v športnih klubih in drugih institucij v državi. Oboje bi naj pripomoglo k temu, da bi bil v središču izobraževalno-vzgojnih naporov družbe ideal mladostnika z vsemi svojimi športnimi potenciali in možnostmi. Tehnološko sodobno opremljene šolske športne dvorane in sodobni zunanji športni objekti pa so tista materialna osnova, ki omogoča uresničevanje zastavljenih ciljev športne vzgoje v slovenski gimnaziji danes in v prihodnje.

Temeljni namen vsakega učenja je uporabno znanje za življenje. Ob temeljnemu poznavanju določenega področja je znanje tudi vrednota, ki daje človeku pomen in smisel v življenju, ga bogati in mu pomaga razumeti zakonitosti v življenju. Športna znanja, ki jih mladi pridobijo tekom osnovne in srednje šole, oblikujejo njihov življenjski slog. Govorimo o posameznikovi življenjski športni naravnosti. V kolikor je odraz športnega znanja tudi vsakodnevno ukvarjanje s športnimi dejavnostmi pretežnega deleža populacije odraslih ljudi, lahko govorimo o športni naciji.

SLOfit je projekt, ki ga lahko zaradi velikega števila vključenih osnovnih in srednjih šol umestimo med nacionalne projekte. Temelji na rezultatih, ki so pridobljeni z meritvami za Športno-vzgojni karton na osnovnih in srednjih šolah ter jih raziskovalci na FŠ v Ljubljani interpretirajo v povezavi z mnogimi drugimi spremenljivkami, ki so

značilne za današnji urbani način življenja informacijske in post-informacijske družbe. Spreminjanje morfoloških značilnosti in gibalnih sposobnosti osnovnošolcev in srednješolcev pomembno korelira s telesno težo, vsakodnevnimi prehranskimi navadami, ukvarjanjem s prostočasnimi aktivnostmi, posebej s športnimi dejavnostmi in nasploh z življenjskim slogom mladih. Pri tem so posebej pomembna pridobljena športna znanja, ki vplivajo na zdrav način življenja, kot tudi spoznanja o pasteh in morebitnih negativnih pojavih sodobnega načina življenja.

Sodelovanje Laboratorija za diagnostiko telesnega in gibalnega razvoja na Fakulteti za šport v Ljubljani z Nacionalnim Institutom za varovanje zdravja, Pediatrično kliniko v Ljubljani, Ministrstvom za vzgojo in izobraževanje RS, z različnimi športnimi asociacijami, s športnimi pedagogi idr. lahko pripomore k večji veljavi športne vzgoje v šolah na vseh ravneh izobraževanja. Posebej si želimo izrazitejših pozitivnih premikov pri večji veljavi športne vzgoje v gimnazijah. Mislimo na vsebinsko bogatejšo športno vzgojo, kjer bi bila teoretična in praktična športna znanja tudi eden od izbirnih predmetov na splošni maturi.

Eden od ključnih korakov v tej smeri bi vsekakor bilo permanentno izvajanje izobraževanja ravnateljev osnovnih in srednjih šol, kjer bi strokovnjaki omenjenih institucij, ob finančni podpori države (predvsem Ministrstva za vzgojo in izobraževanje), podali svoja strokovna spoznanja in argumentacije o aktualnih vidikih športne vzgoje, hkrati pa usmerili strokovno razpravo k skupnim prizadevanjem za oblikovanjem kakovostnejše športne vzgoje v slovenskih šolah.

Današnje generacije mladih ne bodo ekonomsko uspešne in duševno ter telesno odporne pri soočanju z izzivi sodobnega sveta, v kolikor ne bodo osvojile tradicionalnih in obče kulturnih vrednot, kot tudi tistih vrednot, ki spadajo h gibalni kulturi. Prizadevajmo si za humano športno vzgojo enako, kot si prizadevamo za humano življenje na vseh ravneh družbe.

■ Literatura

1. Armstrong, N. in Welsman, J. (1994). Assessment and interpretation of aerobic function in children and adolescents. *Exercise and Sport Sciences Reviews*, 22, 435–476.
2. Crandell, C. in Smaldino, J. (1994). *The importance of room acoustics*. In R. Tyler & Schum (Eds), Assistive listening devices fort he he-

- aring imparied (pp. 142–164). Baltimore, MD: Williams & Wilkins
3. Doupona, M. in Petrovič, K. (2000). *Šport in družba*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Fakulteta za šport.
4. *Izvedbeni načrt Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji 2014–2023 (2014)*. Uredila prof. dr. Gregor Jurak in mag. Poljanka Pavletič Samardžija. Ministrstvo za izobraževanje znanost in šport ter Zavod za šport RS Planica.
5. Jurak, G., Strel, J., Kovač, M., Starc, G., Leskošek, B., Bučar Pajek, M., Filipčič, T., Kolar, E. in Bednarik, J., (2014). *Analiza šolskih športnih dvoran z uporabniškega vidika*. El. knjiga. Ljubljana: Fakulteta za šport.
6. Korošec, A., Gabrijelčič, M. in Robnik, M. (2018). *Otroška debelost v Sloveniji*. Ljubljana, Nacionalni institut za javno zdravje, Trubarjeva cesta 2, Ljubljana.
7. Kreft, L. (2003). *Vzgoja telesa in filozofija športa*. Ljubljana, Fakulteta za šport, Enajsta Akademija.
8. Kovač, M., Leskošek, B., Hadžič, V. in Jurak, G. (2011). S poklicem povezane zdravstvene težave slovenskih učiteljev športne vzgoje – razlike glede na spol in starost. *Šport*, 59 (3/4), 9–14.
9. Kristan, S. (2009). *Pogledi na šport 1*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za Šport Inštitut za šport.
10. Lemoyne J., Laurencelle, L., Lirette, M. in Trudeau (2007). Occupational health problems and injuries among Quebec physical educators. *Applied Ergonomics*, 38(5), 625–634.
11. Mišigoj Durakovič, M., Bednarik, J., Berčič, H., Durakovič, Z., Findak, V. in Heimer, S., idr. (2003). *Telesna vadba in zdravje: znanstveni dokazi, stališča in priporočila*. Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije, Fakulteta za šport v Ljubljani, Kineziološka fakulteta Univerze v Zagrebu, Zavod za šport Slovenije.
12. Mišigoj Durakovič, M., Durakovič, Z., Ruzic, L. in Findak (2004). Gender differences in cardiovascular diseases risk for physical education, teachers. *Coll Antropol*, 28 (Suppl 2), 251–324.
13. Nelson, N. G., Alhajj, M., Yard, E., M Comstock, D. in McKenzie, L.B. (2009). Physical Education Class injures Treated in Emergency Departments in the USA in 1997–2007. *Pediatrics*, 124 (3), 918–925.
14. Starc G., Strel J., Kovač M., Leskošek B., Jurak G. (2015). *Analiza telesnega in gibalnega razvoja otrok in mladine slovenskih osnovnih in srednjih šol v šolskem letu 2014/2015*. Poročilo SLOfit _14-15. pdf. (2. 8. 2016).
15. Starc, G., Strel, J., Kovač, M., Leskošek, B., Sorič, M. in Jurak, G. (2016). SLOfit 2016 – Letno poročilo o telesnem in gibalnem razvoju otrok in mladine osnovnih in srednjih šol v šolskem letu 2015/16. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Laboratorij za diagnostiko telesnega in gibalnega razvoja.
16. Steward, W. (2009). The Components of Good Acoustics in a High Performance School. *Educational Facility Planner*, 43 (4), 28–30.
17. Quick, J. C. (1999). Occupational health psychology: historical roots and future directions. *Health Psychol*, 18(1), 82–88.

dr. Lovro Beranič, svetnik
Grajena 66 Ptuj, Gimnazija Ptuj
lovro.beranic@guest.arnes.si